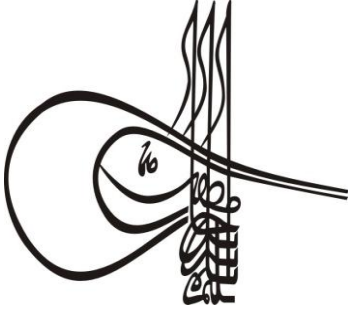

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Volume 11/10 Spring 2016, p. 617-626

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9567>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 12.04.2016

✓ Accepted/Kabul: 12.06.2016

✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Hurşud İSAYEV - Doç. Dr. Bahar DEMİR

This article was checked by iThenticate.

KADIN KAVRAMININ DEVRİMCİ UYANIŞ ÖZNESİ: PELAGEYA

Keziban TOPBAŞOĞLU*

ÖZET

Edebi metinler, özellikle düz yazıyla ifade biçimine kavuşan roman, hikâye ve tiyatro metinleri, insanı merkeze alan anlatım olanağıyla şiirden farklı bir varoluş tasarımıdır. Roman ise bu türler içinde sosyal, siyasi ve kültür odağıyla bakmaya daha uygun bir tür olması, adeta hayatın içinden çıkması, genellikle gerçekleşmiş ve ya gerçekleşmesi mümkün olaylara değinmesi sebebiyle yüzyıllar boyunca yazınsal birikime ve toplumsal değerlere önemli katkılar sağlamıştır. Özellikle bu sosyal, siyasi ve kültür boyutunu ele alma adına, çağdaş Rus romanının ve gümüş çağın en önemli isimlerinden, sosyalist gerçekçi edebiyatın öncülerinden Gorki, bireysel varoluş sancıları çeken bir toplumun kadın üzerinden inşa edilen farkındalık düzeyinin yükselmesi, insanın ve emeğin değerlendirilmesi noktasında son derece faydalı olmuş bir romancıdır. İnsana, insan emeğine; dolayısıyla topluma, topluma özgü birçok olguya verdiği değerin yanında Gorki, özellikle *Ana* romanında kadını/anneyi güçlü ve değerli kılmak adına büyük emek sarf etmiştir. O güne dek yapılmış, yerleşmiş, genel geçer kadın/anne tariflerinin dışına çıkan Gorki, varoluşundan itibaren bir teslimiyet timsali haline gelen, bu teslimiyeti, çoğu zaman kaybedişleri, kabullenışı, bir ömür adeta bir kambur gibi sırtında taşıyan kadına farklı anlamlar yüklemenin yanı sıra, istediği takdirde kadının neler başarabileceğini de gözler önüne sermiştir. Dolayısıyla bu makale, Gorki'nin romanda başkişi olarak anlatılan 'anne'/ 'ana' karakterinin yaşadığı dönüşümün ideolojik ve evrensel boyutunu tartışma amacındadır.

Anahtar Kelimeler: Rus Edebiyatı, Gorki, Uyanış, Kadın/ Ana.

* Arş. Gör. Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, El-mek: kezz_20@hotmail.com

**THE NOTION OF WOMEN REVOLUTIONARY REVIVAL
SUBJECT: PELAGEYA**

ABSTRACT

Literary texts, especially prose with reached form of expression novel, story and playbook, with opportunity to take people inside of center an unlike poetry existence. Among these types novel is better option to focus on social, political and cultural, say to say came out inside of life, generally touches upon occurred or have possibility to occur cases, for that reason for centuries contributes literary values and social values. Especially to take up these social, political and cultural dimensions, contemporary Russian novel and one of the most important name of silver age, one of the Pioneer socialist realist literature Gorky, a society which suffering pangs of individual existence, the rise in the level of awareness built over woman, point of human and labor gets valuation a novelist was extremely helpful. To people, to labor of people; consequently for society, in addition to community-specific value given in many cases Gorky, especially in his main novel he put so much effort to show women/mother powerful and valuable. Until that day, ingrained, Gorky took beyond descriptions of an ordinary women/mother, since coming into existence the epitome of a submission, this submission, most of time his lose, his acceptance, a woman carrying on her back like a hump for lifetime, in addition of put different meanings, he also displayed when they want they can achieve so many stuffs. Therefore this article, in Gorky's novel describe as headliner "Mother/Mom" character is lived intends to discuss the ideological and global dimensions of transformation.

STRUCTURED ABSTRACT

Gorky's novel 'The Mother' century which he lived in depression of existence, people of the time are exploiters, corrosives even the survival fight they fought against the destructive system a wording that feels closely, He tried to establish through the character Pelageya, he brought a new politic and philosophic content of "The Mother" and it took it a matchless level. Because first time in point of social responsibility and political power, adopting the resistance against the ruling power, the way that a lot of sacrifice, waive the most things, the feasibility of humanity's view, moreover, a woman pushes the limits of herself and type of Mother beign talked about. At first Pelageya, thinking deeply on the ideal of socialism, assimilates and seeking field of application this ideal to son testifies change and transformation of Pavel. In the shadow of anxiety and fear, but also it gives rise to a curious way this ongoing witness, mother and son is only the beginning of the dialectical converter relationship. When considering angles of conditions dialectical transformation with Pelageya to Pavel; in situations where he is, to the difficulties faced by Marxists and ways of life characterized in ideological change of mentality unconditional desire to participate a mother so Pelageya, converts a revolutionary female qualities. Of course, Pavel political opposition to a device that converts him and walk on the road to ensure the continuity largest support

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

figure is 'mother'. Continue in Pelageya ideological assimilation of all its actions, gathering around and almost exchange the place with Pavel; Gorky's expression the 'mother' concept and extension of the traditional sense of disinterested and infinite love, mercy, point of protection and sacrifice idealized representation of the revolutionary character of the qualification point is jarring. When looking such a point of view, in period moved to the forefront of literary works in any type of woman conversion of an idea, which he stressed is not so much a representation of Pelageya. Both early feminism, both post-feminism women detection, undergone a qualitative change such as 'women' and 'mother' image is never bent on that much. That's why Pelageya, revolutionary subject structure of the expression of Gorky and the idea of dialectical exchange between mother and son, which is a radical type of consumable for the awareness level of society. Just like in Prometheus myth, Pelageya fire to society, so she is the character who carrying information mobilizing the masses.

Therefore this study, in Gorky's novel describe as headliner "Mother/Mom" character is lived intends to discuss the ideological and global dimensions of transformation. And the universal nutritious and referential of mother purport is the main theme of this study that has a point of basis value. In this article, Pelageya is an upper fictional character and she symbolizes the Soviet revolutionary subject. Pelageya is main constituent of culture. If she has an evolution, the smallest constituents sociologically even have an evolution and diffusion. Such a human is a social central type of humanity. And the beginning of changing of fact is shaped on her.

In this study we have tried to explain revival of a woman, her story from mother to revolutionary and her fight for children and society without thinking of her own life. The author has gave the name "mother" to his work because the author tells us the main point of work "mother" and 'motherhood' and the limitless and unconditional son love of her, conducts to waken her up and to awareness. A mother, started to the way with loving her son, then even gave up her own life in this way. More precisely, son love in the mother's heart became a popular ideology of community love soon. A woman waking up with a whole society, the whole of humanity awakened a rebirth of a resurrection as the main subject, Pelageya is a public fact, a homeland has actually symbolizes an whole Russia.

Keywords: Russian Literature, Gorky, Revival, woman/the mother.

Giriş

Kuşkusuz hayatının her döneminde üzerine çok fazla ve çok çeşitli sorumluluklar yüklenen kadın, toplumsal bir takım baskıların da etkisiyle, zamanla farkındalığını yitirip, yaşadıklarına razı olmaya mahkûm edilmiştir. Ne yazık ki, birçok kadın, çoğunluğun nazarında ikinci sınıf insan olacağını ve ileride yaşayacağı birçok şeyi kabullenmiş olarak dünyaya gelir. Hatta daha dünyaya gelmeden 'istenmeyen evlat' olarak görüldüğü aileler, 'olmasa da olur' gözüyle bakıldığı toplumlar olmuştur. Bazı ülkelerde, erkek çocukların dünyaya gelmesi, aileler için mutluluk verici ve yüceltici bir durumken, kız çocukları hayal kırıklığı, hatta utanç sebebi bile olabilmektedir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

‘Türkiye gibi din ve devlet işlerinin birbirinden ayırma dönemi geçirmiş bir ülkede dahi köylerde, erkek çocuk doğurmayan kadının adı kötüye çıkar; kız çocuklar çoğu kez nüfusa bile kaydolunmaz’ [1]. Bunun yanında, kız çocuğunu evlat yerine koymayan, sadece sahip olduğu erkek çocukların sayısından, isimlerinden ve varlığından bahseden insanlar günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

Peki, bu durum hep mi böyleydi, kadın hep ikinci planda, erkekler karşısında güçsüz, fikri ve istekleri de bu kadar önemsiz miydi? İslamiyet ve Hristiyanlık öncesinde ve elbette kaynaklar ışığında, toplumların yaşayışlarına bakıldığında, kadının neredeyse erkekle eşit haklara sahip olduğuna, erkeğin yaptığı her şeyi yaptığına ve birçok konuda söz söyleme yetkisinin bulunduğuna rastlamak mümkündür. Örneğin, *‘İslam öncesi dönemde Arap kadını, toplumun şerefle sayar olduğu, siyasal ve sosyal haklarla donatıldığı bir varlıktı; erkeğini kendi seçer ve dilediği takdirde boş edebilirdi. Giyim ve kuşamında olduğu gibi dilediği işleri görmede de (örneğin ticaret) serbestti’*[2]. O halde kadınları bu günkü durumlarına getiren, tek başlarına hiçbir şey yapamayacakları algısını uyandıran ve en önemlisi bu denli değersiz kılan nedenler ve durumlar nelerdi? Bu kadının değişmez kaderi miydi, yoksa yoluna, insan elinden çıkma setler mi kurulmuştu?

İhsan Şerif Kaymaz bu durumu belki de en net şekliyle açıklamaktadır: *‘Kadını toplum yaşamında erkeğe bağımlı kılan ve onu ikinci sınıf insan konumuna indiren anlayış, tarım toplumunun ve din kurumunun bir ürünüdür’*[3] ve ekler: *‘Tarihsel olarak kadının erkek karşısında ağırlığını yitirmesi ekonomik temellere dayanmaktadır. Erkek egemen toplumun ve ataerkil aile modelinin kökleri avcılık ve toplayıcılıktan tarım ekonomisine geçiş sürecinde yatar’*[4]. Söz konusu ekonominin fiziksel güçle doğrudan orantılı oluşu da, doğuştan fiziki avantajlara sahip olan erkeği kuşkusuz daha önemli ve değerli kılmaktadır. Bu ayrımının sonradan, toplum tarafından diretilen bir durum olduğunu düşünen birçok yazar ve araştırmacı kitaplarında ve çalışmalarında bu konuya geniş yer vermişlerdir. Bu ve buna benzer durumlara dikkat çekmeye çalışan çok önemli kadın hareketleri ve onlara destek veren kurum ve kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Ne denli başarılı oldukları üzerinde konuşulabilir, tartışılabilir olsa da, yapılan işler müşterek amaç ve iyi niyet noktasında son derece önemlidir. *‘Feminist söylemin ana ilkelerinden olan “kadın doğulmaz, kadın olunur” sloganının temelde toplumsal cinsiyet kuramlarından beslendiği görülür. Ana rahmindeki insan hücrelerinin ilk üç ay içerisinde bir cinsiyet taşımadığı yani androjen bir yapıda olduğu, cinsiyet belirlenmesinin daha sonraki dönemlerde gerçekleştiği tıbbi olarak kabul edilmektedir. Ancak asıl cinsiyet kalıpları toplum içerisinde öğrenilir. Erkeğin güçlü kadının daha edilgen olduğu anlayışı toplumsal kodlarla bireye kabul ettirilir’*[5]. Kadının söz konusu değersizliği, yalnızca güçsüz ve zayıf olarak görülmesiyle sınırlı değildir. Bazı kitlelerce, bir insandan ziyade, bir meta, bir obje gibi görülen kadının maddi manevi çıkarlar sağlamak, kadının ruhundan ve bedeninden hunharca faydalanmak son derece olağan ve doğru bir davranıştır. Çoğu zaman, kendisine verilen görevleri ya da üzerine yüklenen sorumlulukları yerine getirmeyen, getiremeyen, itaat etmeyen, karşı gelen kadın da yine dayak ve şiddetin her türlüyle karşı karşıya gelmeye mahkûm edilir.

Kadının bu klasik yazgısı ve kadınsal yaraları, tarih boyunca edebi eserlere, oyunlara, filmlere, şiirlere, somut olmayan kültürel varlık ve miraslara da konu olmuştur. *‘M. Gilbert ve Suzan Gubar kadınların erkeklerin edebi eserlerine ideal kadın tipi olan ‘evdeki melek’ ve kötü kadın (femme fatale) olarak değerlendiren ‘canavar’ modeli ile yansıdığını ifade etmişlerdir’* [6]. Çünkü birçok erkeğin ve erkek yazarın bu konudaki fikri ve bakış açısı toplumunkiyle aynıdır; kadının sahip olması gereken erdemler vardır ve söz konusu erdemler bulunmadığında kadın bir şekilde bedelini öder. Dolayısıyla bazı erkek yazarlar da, eserlerinde yer verdikleri, fikirlerine ters düşen, bakış açılarına aykırı gelen, toplumca benimsenmiş kadın profiline uymayan ve herkesçe ‘kötü’ kabul edilen kadın tiplerini kendilerince cezalandırmışlardır. Tolstoy’un Anna Karenina’yı,

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

Falubert'in Madam Bovary'i vs cezalandırdıkları gibi, bu konuda çok sayıda örnek sıralamak mümkündür.

Kadın bu makûs talihini hiç mi yenemez peki? Elbette tüm bu bakış açılarının iyileştiği, değiştiği zamanlar da vardır. Ne zamanki 'kadın' 'anne' oldu, işte o zaman kadının toplumda ve eserlerdeki yeri ve misyonu da değişmektedir. Çoğu zaman hor görülmeye, geri planda tutulmaya ve yok sayılmaya çalışılan kadının, belki de itibar gördüğü tek dönemdir anne olduğu dönem. Annenin koruyucu, birleştirici gücü, özverili ve şefkatli yüreğindeki çıkarsız, sınırsız sevgisi onu son derece kıymetli, hatta kutsal bir varlık yapmaya yeterlidir. Bu nedenle anne, hem toplumda hem de eserler içerisinde çoğunlukla saygı duyulması, takdir edilesi bir insan olarak yer alır. Ancak kimi zaman bunun tam tersi durumlarla da karşılaşmak mümkündür. Yani anneyi tüm bu sıfatların, tanımlayıcıların dışında bırakan, kimse kimseye nasıl benzeyemezse, annelerin de bazen birbirlerinden çok farklı olabileceklerini düşündüren durumlar söz konusu olabilmekte ve bu tür 'anneler' yine, hayatın ve eserlerin içinde karşımıza çıkabilmektedir.

Bu şekilde karşımıza çıkan kadınlara/annelere verilebilecek en iyi örneklerden biri kuşkusuz Medea'dır. 'Medea ilk olarak eski Yunan'da Euripides tarafından kaleme alınmış, Roma imparatorluğu Dönemi'nde ise Seneca tarafından yeniden yaratılmıştır. Medea, bir anti-kahraman olarak 'iyi bir eş ve iyi bir anne' olmanın yüceltildiği Roma toplumunda, Seneca'nın Romalı kadınlarla ilgili doğrularını pekiştirmekte ve Romalı kadınlara 'olunmaması gereken kadın' imajı üzerinden yön tayin etmektedir'[7]. Medea, sevdiği adam uğruna babasına karşı duran, toprağından ayrılan; bu uğurda insanların canını almaktan çekinmeyen ve en sonunda da kendisini aldatan kocasından öcünü almak için ondan olma iki oğlunu öldüren bir kadındır. 'Euripides'in metni içerisinde barındırdığı 'hümanist' öğelerle Medea'nın çocuklarını öldürdüğü son sahne yanında, onu bu noktaya taşıyan gelişmeleri göz ardı etmezken, Seneca'nın metni, bu gelişmeleri dikkate almayıp Medea'yı doğrudan 'evlat katili' ilan etmeyi tercih eder' [8]. Farklı açılardan bakıldığında, kimilerine göre cani, acımasız, kötü bir kadın/anne olan Medea, kimilerine göre de belki, canı yanmış, çaresiz, tüm bunlara mecbur kalacak kadar acınası bir durumdadır. Veyahut da Medea, anne olmayı kabullenemeyen, bundan rahatsızlık duyan, bu sıfatı reddeden bir kadın da olabilir. 'Fransız feminist ve psikanalist Julia Kristeva, feminist kurama getirdiği 'abjection'¹ kavramıyla; kadınların ataerkil toplumlarda kabul görmesi için, kadınlığını ve dişiliğini bastırarak sadece anne olarak var edildiklerini belirtir. Bunun için de önce bedeninin aşağılanması gerekir. Medea'nın kendi bedeninden çıkan çocukları öldürmesi anneliği reddetmesinin sembolik bir göstergesidir'[9].

İşte yaşamın içinde, eserlerin, değerlerin, kültürlerin içinde, kimi zaman bir yar, kimi zaman bir kız kardeş ve elbette anne olarak karşımıza çıkmıştır kadın; bazen iyi, bazen de kötüdür ama hep bir şekilde var olmuştur, var olmaya da devam edecektir. Söz konusu eserlerin kuşkusuz, en önemlilerinden olan, bir dünya klasiği 'Ana' romanında da bir dönemi, o dönemin klasik kadını, o kadının acılarını, endişelerini, korkularını ve bir anayı, o ananın evladı için neler yapabileceğini, nereye kadar gidebileceğini görmenin yanında, bir kadının uyanmasıyla koca bir toplumun uyandığına da şahitlik edeceğiz.

Maksim Gorki ve Ana

1906 yılında yazılmış, kısa sürede birçok dile çevrilmiş, filme uyarlanmış ölümsüz eser Ana ile Maksim Gorki, devrim öncesi Rusya'nın ve Rus halkının, özellikle de işçi sınıfının, içinde

¹ Kristeva'nın 'abject' (iğrenç) kavramı 1919 yılında Sigmund Freud tarafından tanımlanan 'uncanny'(tekinsiz) kavramı ile belli noktada benzerlik gösterir. Uncanny (tekinsiz) **aşına olduğumuz bir şeyin içinde yatan rahatsız edicilik** olarak tanımlanır. Bu anlamda kişinin kendisiyle özdeşleşmesini istemeyerek reddettiği şey olarak abject (iğrenme) kişinin içinden gelen ama kabul etmek istemediği, yok etmek, kurtulmak istenen şeyler anlamındadır. Konuyla ilgili olarak Bkz. Banu Çolak, 'Yapıt Okuma; Bedenin İçerisi- Dışarı; Kiki Simith'in Çalışmalarında Bedensel Süreçler ve Abjection', Fe dergi 3, no.1 (2011), 38-46.

bulunduğu zor koşullara, haksızlıklara, acımasızlıklara, ezilenlerin ayakta kalma mücadelelerine değinir. Tolstoy'da köylüler, Çehov'da fakir taşra insanları, feodalitede baskı, aristokratlarda kibir vs ve de toplumda onlarca tuhaflik olduğu gibi, 'sosyalist gerçekçi edebiyatın öncüsü, Sovyet edebiyatının kurucusu, Lenin ve Stalin'in yakın arkadaşı ve dava arkadaşı' [10] Gorki'nin de işte böylesi emekçi insanları vardır. İnsanlarını anlatırken, Gorki, siyasi ve sosyolojik değişimlerin gerekliliğine dikkat çekerek, daha önce benzeri görülmemiş, sert ve cesur bir üslupla kapitalist düzeni de eleştirir. Ana romanının bu yönüyle bir ilk teşkil ettiğini söylemek yerinde olacaktır. Gorki'nin 'Rus devrimine adanmış en başarılı romanı Ana' [11] bu gün, hala, tüm canlılığı ve gerçekliğiyle güncelliğini koruyan, o dönemin ve günümüzün okuyucularına çeşitli noktalarda farklı bakış açıları kazandıran çok değerli bir eserdir.

Roman, 1900lü yılların başlarında çarlık Rusya'sında, işçilerin, emekçilerin içinde bulundukları durumdan ve yaşadıkları hayatlardan artık rahatsız olmaya başlamalarıyla birlikte, yavaş yavaş örgütlendikleri ve uyandıkları bir süreci bütün çıplaklığıyla ve samimiyetiyle gözler önüne sermektedir. Romanı gerçek bir hayat hikâyesinden esinlenerek kaleme aldığı bilinen Maksim Gorki, kuşkusuz okuyucuya, mücadele ruhunu benimsetmeyi ve özümsetmeyi başarmıştır. Gorki'nin gerçek hayatına bakıldığında, söz konusu çileyi ve emeği nasıl bu denli benimsediği, yoksulluğu ve çaresizliği böylesine derinlemesine hissedebildiği ve hissettirebildiğini anlamak zor değildir. Çok mutlu bir hayat sürmemiş, çocukluğunu arzu ettiği ve gerektiği gibi yaşayamamıştır. Çok küçük yaşlarda çalışmaya başlayan Gorki, kuşkusuz hayatın gerçekleriyle de daha çok küçükken tanışmıştır. Eserlerini de adeta kendi hayat hikâyesinden çıkarır; o, bir nevi eserlerinin gizli öznesidir. İntihar girişiminde bile bulunmuş, hapse bile girmiş bu adamın asıl adı Aleksey Maksimoviç Peşkov'dur.

Fabrika sirenleriyle başlayan ve sona eren günler, ekmeğini kazanma kaygısıyla yoğrulmuş olağan ve monoton hayatlar, yorgunluğun ve yılgınlığın izlerini taşıyan cansız ve soluk benizler, var olanı kabullenmiş, yaşadıklarına ve yaşayacaklarına çoktan razı olmuş benlikler... Belki de Nazım'ın *Makinalaşma*** arzusunun, solgun bedenlerde can bulmuş yorgun özneleriydi bu insanlar. Sömürücü düzeninrettiği, her gün aynı saatlerde yapılması gereken işler, yemek yemeyi, uyumayı vs insani bir ihtiyaç olmaktan çıkaran katı ve zorlayıcı kurallar arasında insanlıktan nesnelığe uzanan hayatlar. Sözü edilen hayatları yaşayanlar, adeta, tam zamanlı birer robot, makine; yarı zamanlı insanlardı. Açma/kapama düğmeleri ise fabrikanın sirenleri... İşte eser tam da buradan başlıyor can bulmaya. Bütün hayatı çalışmakla, didinmekle geçen bu yoksul ve emektar insanların hikâyeleri o dönemin ve günümüzün okuyucularına aslında hiç de yabancı değildir.

Yazar, eserini ince ince dokurken, kuvvetle muhtemel, kahramanlarının isimleri üzerinde de özel olarak düşünmüştür. Öyle ki, romanın başkahramanları olan ana ve oğlun isimlerine onomastik açıdan bakıldığında hayli dikkat çekicidir. Eserde, yaşadığı hayatın farkına varmaya başlayan, zamanla olanı reddeden ve olması gerekeni arayan, yavaş yavaş devrimci ruha bürünen işçi oğlun adı 'Pavel'. Ve bu isim, hiç de alelade koyulmuş bir isim gibi görünmemektedir. Şüphesiz eserin başından itibaren dikkat çekmeye başlayan ananın kuvvetli Tanrı inancı ve korkusu, güçlü dindarlığı ile yakından ilişkilidir. Çünkü 'Pavel ismi, Rus/ Katolik ismidir. Katoliklerin bu isimle bazı Roma papaları vardır ve aynı zamanda bu isim Hristiyanlara da havariyi çağrıştırmaktadır. Entellüktüel, yardımsever, sorun çözen ve hedeflerine bağlı' [12] gibi anlamlar taşıyan bu isim, romandaki oğulla adeta can bulur. Ananın adı, yani 'Pelageya Rus/Katolik/Yunan ismidir. Eski yunanca kökenli bu isim deniz anlamına gelmektedir; ancak isim değil, sıfattır. Katoliklere kutsal 'Pelagiya', azizeye (Margarita) çağrışım yapan 'Pelageya', amacından sapmaz, pes etmez ve güçlü iradeli [13] bir karaktere işaret etmektedir. Bu tanımlayıcılar da eserdeki ana suretiyle fazlasıyla örtüşmektedir. Romandaki Pelageya, yani anaya

** Bkz. Nazım Hikmet Ran 'Makinalaşmak İstiyorum' şiiri.

gelince, o bize, dönemin alışlagelmiş Rus kadın portresi ve o kadının tüm Dünya ve Rus edebiyatını derinden etkilemiş yazgısıyla tanışma fırsatı vermektedir.

Eserin başlarında sessiz, sakin, yılgın bir kadın olarak tasvir edilen ananın, kırk yaşlarında olmasına rağmen, yüzündeki kırışıklıklar, yıpranmışlıklar ve sırtındaki hafif kamburlaşma yaşantısına dair ipucu niteliğindedir. Gorki'nin, eserin başında, bu noktaya işaret eden çok önemli bir cümlesi vardır: *'Böyle hayat yaşayan insan ellisinde ölür'* [14]. Bu, son derece dikkat çekici bir ifadedir. Tek bir cümle romanın bütününe dair ciddi ipuçları verir. Eserin derinliklerine indikçe, bu konuda Gorki'ye hak vermemek mümkün değildir. Ve Pelageya, bütün gün canla başla çalışan, oğlu ve kocası için saçını süpürge eden, yüreği Tanrı inancıyla dolu şefkatli ve uysal bir kadındır. Buna karşılık, ana, yazarın, asık suratlı, alkolik, dayak ve şiddet yanlısı olarak betimlediği kocası Mihail Vlasov yüzünden çok acı çekmiştir. Kötü, barbar bir adamdır Mihail. Tıpkı Dostoyevski'nin o, hayattan ve insanlardan kopmuş, ruhları bedenleri içinde hapsolmuş, anlaşılamamış ve anlayamamış yalnız, can sıkıcı ve bazen varlığı kendine ve insanlığa külfet olmuş yer altı adamları gibi. Ya da *Indiana*'nın *'kaba ve daha çok cinselliği ön planda tutan kocası'* [15] gibi. Ruhsal ya da fiziksel kadına şiddet uygulayan, onu bir obje gibi gören, aşağılayan; belki yetersizliğinin, değersizliğinin; belki de içsel çalkantılarının, gelgitlerinin ve çoğunlukla da daha önce bastırdıklarının yarattığı hınçla etrafındaki insanlara ve çoğunlukla da kadınlarına zarar veren bu adamlar, aslında hayatın içinde, hikâyelerin içinde, her zaman karşımıza çıkacaklardır.

Pelageya ise tüm bu yaşadıklarını kadere bağlar; ona göre, bunları yaşaması gerekiyordu. Bunca eziyete ve hakarete maruz kalmış ama asla Tanrı'ya isyan etmemiş, şikâyet etmemiş bu kadının, eserin devamında nasıl bir kişiliğe büründüğünü, neler yapabildiğini görmek şaşkınlık ve hayranlık uyandırıcıdır. Tıpkı George Sand'in yapmaya çalıştığı gibi. Çünkü *'19.yüzyılın kabul ettiği ahlak anlayışına göre, kadınlar erkeklerin haklarını doğrulamak için vardır ve görevleri gücün karşısında boyun eğmektir. Sand bu otoriteyi kabul etmez'* [16]. Gorki de bu teslimiyeti benimsememiş, kadının isterse neler yapabileceğini, ihtiyacı olan gücün kendinde var olduğunu ve kadına dair daha birçok şeyi göstermeye çalışmıştır. Ve Sand'den farklı olarak, bunu bir erkek olarak yapabilmıştır. Sonucu ne olursa olsun kadının gücünü de kanıtlamışlardır aslında. Ve en önemlisi Gorki, birçok edebi eserdeki genel geçer 'kadın', 'anne' ve 'annelik' tanımlarının dışına çıkmış, söz konusu olgulara çok farklı boyutlar kazandırmıştır.

Aslında hikâyenin Mihail Vlasov'un ölümünden sonra başladığını söylemek yerinde olacaktır. Çevresindeki herkes, daha doğrusu, onun kocasından çektiği eziyetin farkında olan herkes, Pelageya'nın bu ölüme sevinmiş bile olabileceğini düşünür. Tüm yaşadıklarının, fedakârlıklarının ve analığının yanında, artık Pelageya'nın 'baba' da olması gerekmektedir. Bu durum, onun var olan yükünü daha da ağırlaştırır. Oğluna hem ana hem de baba olabilmek için var gücüyle çalışmaya, didinmeye devam eder. Ve tabi ki dilinden dualar eksik olmaz. Sürekli Tanrıya yalvaran, ondan yardım isteyen ve her fırsatta oğluna hayır dua eden ananın dua ve yakarışlarına eser içerisinde oldukça sık rastlanmaktadır. Belki de tüm bunlara dayanacak gücü dualarda buluyor; sırtını inancına dayayıp var olmaya çalışıyordu.

Zamanla oğlunun yaşlılarından farklı davrandığını, yasaklı kitaplar okuduğunu mesela, sezmeye başlayan ananın endişeleri eser içerisinde öylesine canlıdır ki, anne olmasanız da bunu hissedebilirsiniz. Bu ve bunun gibi durumlar gün geçtikçe anaya daha da korkutucu gelir. Hayatında ilk kez 'sosyalist' sözcüğünü duyar örneğin. İlk kez evi aranıyordu; ilk kez göz göze geliyordu jandarmalarla. Ancak ananın tüm bu olanları anlaması, düşünce ve eylemlerinde oğlu ve arkadaşlarına hak vermesi de an meselesidir. İçindeki derin endişe ve korkular, yerini, çok geçmeden, sınırsız sevgi ve şefkate bırakır. Hapse düşen oğlunun bayrağını artık Pelageya taşıyacaktı. İçinde bulunduğu koşulların zorluğunun, yaşadığı hayatın eksikliklerinin ve etrafındaki hızla büyüyen haksızlıkların farkına varmaya başlamış bu kadın, kendini, birden bire,

şahsi çıkarlarını gözetmeksizin, tüm insanlığın huzur ve mutluluğuna hizmet eden biricik oğlunun en önemli destekçisi ve yardımcısı olarak bulur. Artık o sadece, hayattaki en değerli varlığı, evladı Pavel'in değil, bütün çocukların, bütün insanlığın anasıdır. Fabrikaya, canı pahasına gizli gizli bildiriler sokmaya devam eder; oğlunun yarım bıraktıklarını devam ettirmek boynunun borcudur. Önce oğlu, sonra tüm insanlık adına bunu yapmalıdır. Pelageya aslında oğluna hayrandır. Oğlunun istikrarlı mücadelesi, herkes tarafından takdir edilen karakteri ve insanlar üzerindeki olağanüstü etkisi, ananın oğluna olan hayranlığını daha da perçinliyor, Pelageya'nın gücüne güç katıyordu. Tüm bunları başardığında, hem bu yoksul ve emektar insanlar için faydalı işler yapmış olacak, hem de oğluna layık, oğlunun arzu ettiği gibi bir anne olacaktır. Nitekim yürüdüğü bu yolda karşısına çıkan insanlar, hikâyeler, haksızlıklar, yoksulluklar zamanla, anaya, verdiği mücadelenin ne kadar haklı olduğunu da gösterir. Kendisini biricik oğlu Pavel'in ve bütün çocukların annesi olarak gören Pelageya, yoluna çıkan herkesin ve her şeyin önünde adeta bir demir kapı gibi durur. Hatta hapisteki oğlu için, mahkemeden sürgün kararı çıktığında bile... Ana dayanmalıdır, oğlu için, bütün çocuklar, bütün insanlık için dayanmalı, bu son onun canına mal olsa bile, sonuna kadar gitmelidir.

Bedeli ne olursa olsun bu davayı duyurmalı, insanlarla konuşmalı, onlara, biricik oğlunun, Pavel'inin, bütün çocukların onlar için neler yaptıklarını, bu uğurda nelerden vazgeçtiklerini anlatmalıdır. Pelageya oğlunun mahkemede yaptığı savunmasını doldurur çantasına ve şehir şehir dolanıp, bu konuşmayı insanlara ulaştırmak için gara gider. Biraz sonra başına gelecekleri de çoktan kabullenmiştir; bir kadının herhangi bir şeyi kabullenışı değildir bu; bir annenin evladı, evlatları söz konusu olduğunda daha da güçlendiği, cesaretlendiği, devleştiği o andır. Gücünün son damlasına kadar savaştan bir ananın, Pelageya'nın hikâyesidir bu. Elinde oğlunun konuşması, boğazında bir çift jandarma eli ve son sözlerinde haklı davasının gerekçeleri ile bir kadının, bir ananın evlat sevgisinde filizlenen devrim güncesidir.

Sonuç

Yukarıda son derece önemli ve değerli bir eseri kaynak olarak, bir kadını, o kadının uyanışını, analıktan yoldaşığa uzanan hikâyesini; Pelageya'yı, bir anayı ve onun evladı ve halkı yolunda canı pahasına verdiği mücadeleyi, çalışma sınırlarını içerisinde anlatmaya çalıştık. 'Sosyalist' sözcüğüyle, ilk defa, kırklı yaşlarında, oğlu ve arkadaşlarının sohbetleri sırasında tanışan, önceleri bu tür sözcüklerden ve insanlardan ürken ama zamanla devrimcilerin çok iyi insanlar olduklarını düşünen bu kadın, Pelageya, şüphesiz, olağanüstü bir direnişin ölümsüz kahramanı olarak hafızalara yer etmeyi başarmıştır. Eserin başlarında, kaderci yapısı, kuvvetli Tanrı inancı ve yaşadığı ve yaşayacağı her şeye çoktan razı olmuş karakteriyle dikkat çeken ana, eserin sonunda açıkça söylenmese de, kullanılan ifadelerden ve üsluptan anlaşıldığı üzere, devrim yolunda, bu davanın uğruna kendini feda etmiştir.

Öyle görünüyor ki, Gorki, esere 'ana' adını vermekle, aslında tüm bu anlatılanlardan ziyade, burada asıl meselenin 'annelik' olduğuna vurgu yapmaktadır. Çünkü ananın oğluna olan sonsuz sevgisi ve inancı, onu aydınlanmaya ve değişmeye teşvik etmektedir. Pelageya, bütün bu olanlara oğlunu sevmekle başlamaktadır. Ananın yüreğindeki bu evlat sevgisi, kısa zamanda, bir evladı sevmekten bir halkı sevmek ideolojisine dönüşmektedir. Bir ananın, bir kadının uyanmasıyla, bir toplum uyanmaktadır. Ana, Pelageya, bir yeniden doğuş, bir dirilişi simgelemektedir; 'ana' aslında her şeyiyle bir halk, ana vatan, ana, aslında bütün bir Rusya demektir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

Ekler

Esere dair bazı temsili görüntüler (otkritka-reprodukcija.blogspot.com)

Ananın garda, elinde oğlunun konuşmasıyla temsili görüntüsü. (www.sensushovus.ru)

(http://www.livelib.ru)

(http://kinozal.tv)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

KAYNAKÇA

- Arsel, İ. , (1992). , Şeriat ve Kadın, Tümda, 10. Basım, İstanbul, s.138.
- Bezelyanski, Yu, N. (2009). ,99 İmen Serebryannogo Veka, Eksmo, Moskova, s.143.
- Fildiş, B. , (2015). , Romalı Seneca'nın Ötekisi Medea, International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS), (www.iscsjournal.com), s. 866.
- Fildiş, B. , **a.g.m.** , s. 868.
- Gorki M., (1906). , Mat, (Elektronik kaynak). http://az.lib.ru/g/gorxkij_m/text_0003.shtml. (Erişim Tarihi: 15.07.2015).
- Güzel, E. , (2006). , George Sand'ın *Indiana* Adlı Romanında Kadın İmgesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları (Fransız Dili ve Edebiyatı) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, s. 21.
- <http://www.kakzovut.ru/names/pavel.html> (Erişim Tarihi: 03.07.2015).
- <http://www.kakzovut.ru/names/pelageya.html> (Erişim Tarihi: 03.07.2015).
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Maksim_Gorki (Erişim Tarihi: 15.10.2015).
- Karataş, E. ,(2009)., Türkiye’de Kadın Hareketleri ve Edebiyatımızda Kadın Sesleri, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History o Turkish or Turkic, Vol. 4/8, s.1654.
- Kaymaz, İ. Ş. (2010). , Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S 46, s.333.
- Kaymaz, İ. Ş., **a.g.m.** , s. 334.
- Kılıçaslan, Y. , Erkek Dünyasının Gizemli Büyücüsü: Trajik Katil ve ‘Öteki’ Anne Medea <http://bianet.org/biamag/kadin/106013-erkek-dunyasinin-gizemli-buyucusu-trajik-katil-ve-oteki-anne-medea> (Erişim Tarihi: 11.10.2015).
- Şen, C. ,(2011). , Feminist Edebiyat Eleştirisi ve Nihan Kaya’nın ‘Gelin’ Hikâyesinin İncelenmesi, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 9, Sayı:2, s. 450.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Topbaşoğlu, K. (2016). “Kadın Kavramının Devrimci Uyanış Öznesi: Pelageya / The Notion of Women Revolutionary Revival Subject: Pelageya”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/10 Spring 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9567>, p. 617-626.